

Kunnskapsdepartementet
Postboks 8119 Dep
0032 Oslo

Vår saksbehandler/tlf.
Gunhild Rønningen, 94184620

Vår ref.
15/5375
Deres ref.
1/2545-

Oslo,
30.10.2015

Høring om revisjon forskningsetikkloven

Det vises til Kunnskapsdepartementets forslag til endringer i gjeldende *Lov om behandling av etikk og redelighet i forskning* som ble sendt på høring 9. juli 2015. Forskningsrådet har følgende kommentarer til lovforslaget, *Lov om etikk i forskning*:

Ny lov § 1 Formål

Formålet med ny lov er å styrke forskningsetikkarbeidet og å forebygge uredelighet gjennom lovfesting av krav til forskere og forskningsinstitusjoner, og gjennom endring av systemet for behandling av forskningsetiske saker. Forskningsetikk er et stort og sammensatt saksområde, som i stor grad blir styrt av forskningens interne normer, og utvikles gjennom åpne diskusjoner. Bare en liten del av saksområdet er egnet for lovregulering. Forskningsrådet ser det likevel som ønskelig å lovfeste grunnleggende krav til forskere og forskningsinstitusjoner, samt hvordan saker om mulige brudd på etiske normer skal behandles.

Forskningsrådet støtter derfor departementets forslag til revisjon av loven. Den nye loven vil bidra til mer tydelighet om ansvar, forventninger og krav. Ansvarliggjøring vil styrke arbeidet med å utvikle en sunn forskningskultur og vil virke forebyggende.

Ny lov § 2 Virkeområde

Forslag til § 2 definerer lovens virkeområde til å gjelde forskere og forskning i Norge og forskning i utlandet utført av forskere ansatt av norske arbeidsgivere eller med midler som vesentlig kommer fra Norge. Dette indikerer et meget vidt virkeområde, som vil gjøre det krevende å etterse at loven følges. Loven stiller krav til alle forskere. Det stilles også krav til institusjoner, men bare til forskningsinstitusjoner, ikke til andre typer organisasjoner (bedrifter, offentlige etater etc.). Det framgår av høringsnotatet fra KD at forskningsinstitusjoner i denne sammenheng omfatter offentlige institusjoner som har forskning som ett av sine hovedformål og private institusjoner som har forskning som hovedformål. En slik avgrensning bør synliggjøres i loven § 2, eventuelt i lovens forarbeider. Siden mange av lovens brukere ikke vil lese forarbeidene, kan det være hensiktsmessig at dette gjøres i selve loven.

Ny lov § 3 Krav til forskere og forskningsinstitusjoner

Første ledd er sentral i den nye i loven; en eksplisitt lovfesting av at alle forskere i Norge skal følge anerkjente etiske normer. Andre ledd er også viktig og gjelder offentlige institusjoner som har forskning som et av sine hovedformål, og private institusjoner som har dette som sitt hovedformål. I departementets høringsnotat framgår at andre som utfører forskning sporadisk eller i begrenset grad, eller private bedrifters forskningsavdelinger, også bør forholde seg til anerkjente forskningsetiske normer men at det ikke er riktig å pålegge krav til bestemte rutiner. Forskningsrådet støtter disse vurderingene og ser det som positivt at departementet i forarbeidene framhever Rådets sentrale rolle

ved å pålegge alle mottakere av forskningsstøtte å følge etiske retningslinjer samt anerkjente kvalitetsstandarder og normer for god forskningsskikk.

Det bør vurderes om det i loven kan gjøres et tydeligere skille mellom krav til forskere (som gjelder alle forskere i Norge) og krav til forskningsinstitusjoner (som i forslag til ny lov bare gjelder visse typer forskningsinstitusjoner).

Når det gjelder krav til institusjonene, vil det være klargjørende å skille mellom bestemmelser som gjelder generelt forskningsetisk arbeid (opplæring og veiledning) - og behandling av mulige brudd på etiske normer. I siste bokstav e) brukes uttrykket "forskningsetiske saker". Dette kan av mange oppfattes som langt videre enn den typen saker som skal rapporteres, nemlig saker etter bokstav c), "mulig brudd på anerkjente etiske normer".

Ny lov § 6 Om utvalg som kan gi uttalelse i forskningsetiske saker - og deres kompetanse

I tittelen på denne paragrafen brukes også uttrykket "forskningsetiske saker". Som nevnt over kan dette oppfattes som langt videre enn det paragrafen handler om, nemlig "saker om mulig brudd på anerkjente etiske normer". Tittelen bør justeres.

Departementet foreslår endringer i rollen til Nasjonalt utvalg for granskning av redelighet, og at det ikke lenger skal være en klagerett til departementet om saksbehandling. I alternativ 1 er forholdet mellom institusjonenes egne utvalg og Granskningsutvalget ikke eksplisitt angitt, noe som bidrar til uklarhet. Granskningsutvalget synes å være gitt en rolle dels som primærinstans, og dels for etterprøving av institusjonsutvalgenes behandling av saker om mulige brudd på etiske normer. (§ 6, 3, ledd). Primæroppgaven (§ 6, 2. ledd) skal være å gi råd og veilede forskningsinstitusjonene i forskningsetiske spørsmål. Samtidig skal også de nasjonale forskningsetiske komiteene (§ 4) være rådgivende organer innen forskningsetikk. Etter Forskningsrådets vurdering er lovforslaget uklart når det gjelder rollefordelingen mellom de forskningsetiske komiteene og Granskningsutvalget.

I alternativ 2 gis Granskningsutvalget rollen som rent klageorgan for uttalelser fra forskningsinstitusjonenes egne, uavhengige utvalg. Rollen som veileder er redusert i en slik modell, da dette vil kunne føre til inhabilitet ved en eventuell klage. Et system med klagerett til Granskningsutvalget vil innebære en vesentlig omlegging av dagens system. Dette kan "invitere" til flere klagesaker, og dermed risiko for økt saksbehandlingstid. Forskningsrådet er usikker på om det er nødvendig med en lovfestet klagerett på uttalelser fra institusjonenes utvalg, gitt at loven ikke gir utvalgene sanksjonsmyndighet.

Ny lov §§ 7 og 8 Anonym varsling og utsatt offentlighet

Forskningsrådet støtter departementets forslag om å lovfeste retten til å varsle anonymt om mulig brudd på etiske normer, og institusjonenes og komiteenes mulighet for å benytte utsatt offentlighet ved behandling av forskningsetiske saker.

Med vennlig hilsen
Norges forskningsråd

Arvid Hallén
Administrerende direktør

Gunhild Rønningen
Seniorrådgiver
Divisjon for vitenskap

Brevet er godkjent og ekspedert elektronisk uten signaturer.